

ФЕНОМЕН ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ У СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ НА ПЕРЕТИНІ СТОЛІТЬ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ

Н. П. Дічек, докт. пед. наук

Встановлено, що у перше десятиліття незалежного існування нашої держави українські науковці в галузі педагогічної психології активізували роботу щодо скерування навчання школярів у річище його індивідуалізації й диференціації, сприяючи розвитку й практичному втіленню ідей про гуманізацію освіти, яку було задекларовано у матеріалах першого Всеукраїнського з'їзду працівників освіти (1992), у Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI ст.») (1993), в оновленому (порівняно з 1991 р.) й відредагованому Законі про освіту (1996), поглиблено й доповнено у рішеннях другого Всеукраїнського з'їзду працівників освіти (2001), у Національній Доктрині розвитку освіти (2002). Учені-психологи зробили вагомий внесок у підготовку й здійснення переходу національної освіти від парадигми «школи учіння» до дитиноцентрованої, особистісно орієнтованої парадигми (середина 1990-х - перші роки XXI ст.). З'ясовано, що найбільш значущим вектором процесу гуманізації школи й поглиблення індивідуалізації шкільного навчання в Україні у досліджуваній період стала багатоаспектна психологізація освітньої галузі, а реальним утіленням психологізації - створення психологічної служби у школі (1993 р.), посилення уваги до практичної психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів і перепідготовки практикуючих педагогів і вихователів. Обґрунтовано роль В.Г. Кременя як керівника освітньої галузі (1999-2005) у зміну й узасаднення освітньої парадигми (дитиноцентризм) в Україні на теоретико-методологічному й практичному рівнях.

Доведено, що на початку XXI ст., відбулося значне посилення уваги з боку держави до питань психологізації освітнього процесу й у школі, й у підготовці психолого-педагогічних кадрів. Водночас таке збільшення піклування про психолого-педагогічне забезпечення розвитку особистості пояснюємо великою мірою активністю наукової та освітянської спільнот та їхнім впливом на прийняття владою доленосних рішень в освітній сфері (матеріали першого (1992) та другого (2001) всеукраїнських з'їздів працівників освіти України). Реальним досягненням у використанні потенціалу практичної психології, визнанням її затребуваності й корисності стало створення у 1998р. Українського науково- методичного центру практичної психології і соціальної роботи як наукової установи Академії педагогічних наук України. До компетенції Центру увійшло й здійснення диференційованого підходу до дітей і молоді з особливими потребами шляхом науково-методичного забезпечення діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій, координації їх роботи, забезпечення дотримання державних вимог до її змісту, а також до форм і методів роботи консультантів.

Вперше розкрито внесок у процес індивідуалізації шкільного навчально-виховного процесу українського психолога Ю. З. Гільбуха (1928-2000), пов'язаний з генеруванням ідей та визначенням шляхів розв'язання проблеми навчання обдарованих дітей, з обґрунтуванням засад функціонування психологічної служби у школі. Учений вивчав феномен «згасання обдарованості» у дітей, який тлумачив або як відсутність у структурі обдарованості творчого компонента, тобто випадок, коли дитина справді може бути обдарованою, однак лише у контексті суго пізнавальних здібностей, а насправді талант обов'язково передбачає наявність творчих задатків (їх могло чи не бути, чи вони

не були своєчасно й належною мірою розвинуті), або як наявність несприятливих зовнішніх обставин розвитку, невідповідність потреб подальшого поступу розумово обдарованої дитини умовам навчання і виховання, наприклад, навчання у так званому змішаному класі. Він критикував спроби забезпечити індивідуальний підхід до дітей з підвищеними здібностями у межах звичайного класу. До важливих умов розвитку таланту вчений відносив й вироблення у дитини ще у дошкільному віці вміння вчитися, а роль, вплив батьків на формування здібностей у молодшому й середньому шкільному віці визначав як величезне, значною мірою неосвоєне джерело розумового виховання дитини.